

ИЗВЕШТАЈ

од сондажните археолошки истражувања на територијата зафатена од проектот за изградба на карго аеродромот „Филип Втори“ близу Штип

1. Вовед

Врз основа на претходно изготвени и одобрени план и програма, под раководство на Проф. Др. Трајче Нацев, беа извршени археолошки истражувања на две локации на територијата која што ќе биде опфатена со изградбата на карго аеродромот „Филип Втори“. Во истражувачкиот проект беа вклучени и Др. Дарко Стојановски (ко-раководител), како и студенти од група Археологија при Универзитетот Гоце Делчев, Штип.

Сондажни археолошки истражувања и рекогносцирање беа вршени во периодот помеѓу 24.04.2017 и 30.05.2017. Беше опфатена површина од над 100 ha западно од с. Мустафино и источно од река Немашница, од двете страни на асфалтниот пат помеѓу с. Ерцелија и с. Мустафино, Светиниколско. На оваа територија, со поставување на вкупно пет сонди, беа опфатени два археолошки локалитети: Узун Мера и Турски Гробишта, и двата на територијата на с. Мустафино. Преку рекогносцирање и поставување на сонди беше утврдена хоризонталната и вертикалната стратиграфија на теренот, како и импактот кој би го имала изградбата на планираниот аеродром врз овие два локалитети. Вториот локалитет беше претходно познат, додека Узун Мера е нов и по повеќе параметри уникатен во Македонската археологија.

2. Археолошки локалитет Узун Мера

2.1. Рекогносцирање

Уште при првата посета на локацијата предвидена за изградба на аеродром, на површината во месноста викана Узун Мера беа забележани камени орудии (Сл. 1). Исто така беше забележано дека тие се простираат на поголема територија. Со цел дефинирање на површината на локалитетот, студентите беа поделени во групи и респоредени во колони (Сл. 2). За поголема прегледност, територијата беше поделена на зони, а рекогносцирањето се одвиваше по земјоделски парцели (Сл. 3). Достапноста на парцелите, како и прегледноста на нивната површина варира во зависност од моменталната состојба со вегетација (овие парцели се активно земјоделско земјиште). Поради ова, беше невозможно целосно да се покрие предвидената територија. Сепак, успеавме да ги утврдиме границите и контурите на просторот на кој се откриваат орудии од делкан камен (Сл. 3).

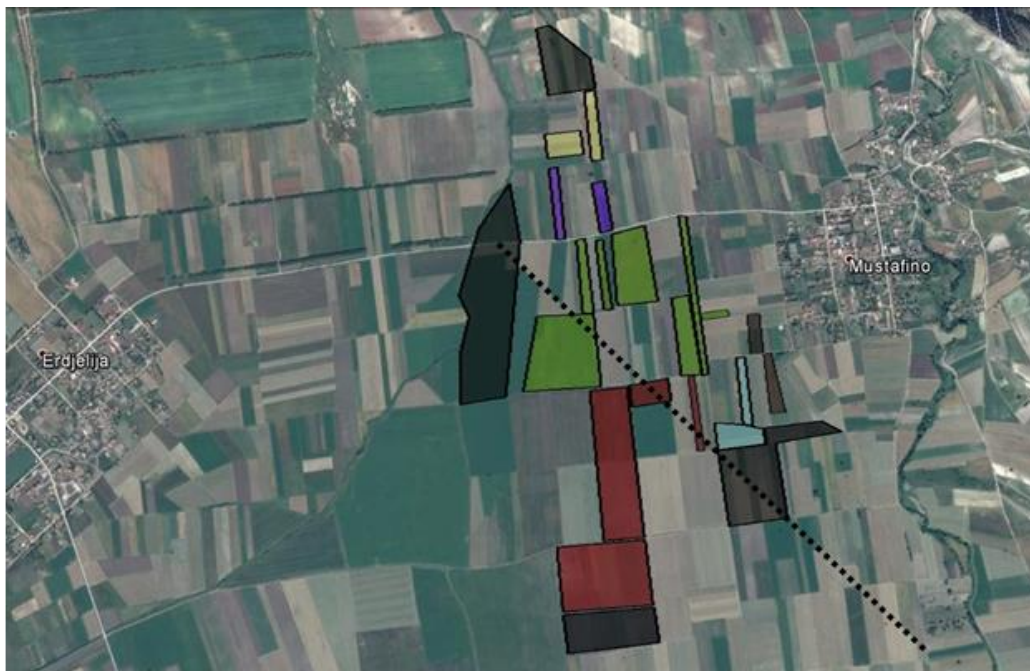

Сл. 1 Камени орудии од Узун Мера

Сл. 2 Рекогносцирање на лок. Узун Мера, с. Мустафино

Според досегашните прелиминарни сознанија, археолошкиот локалитет Узун Мера зафаќа површина од околу 1,1 км². Артефактите се распространети на првата незаливна тераса на левиот брег на река Немаџица. Некои типолошки форми упатуваа на Среден Палеолит, но возможно е да се работи за палимпсест, односно групирање на артефакти од повеќе од една фаза на Палеолитот преку геоморфолошки процеси. Во секој случај, отсуството на керамика на целата оваа површина (со исклучок на неколку етнолошки и современи фрагменти) потврдува дека се работи за камени орудија од Старото Камено време.

Сл. 3 Археолошки локалитет Узун Мера, површина на која се распространети орудија од делкан камен; со различни бои се означени петте зони на рекогносцирање (зелена-зона 1, црвена-зона 2, плава-зона 3, жолта-зона 4, светло плава-зона 5); со црно се претставени зоните каде не беа откриени камени артефакти, односно границите на локалитетот; испрекинатата линија ја претставува североисточната граница на територијата предвидена за изградба на аеродромот

Според првичните сознанија добиени преку рекогносцирање и површински наоди, се работи за археолошки локалитет кој има исклучително значење за македонската археологија од неколку аспекти. Како прво, Палеолитот е многу малку застапен во Македонската археологија. Со исклучок на неколку кампањи на Љиљана Шаламанов-Коробар и нејзиниот научен тим, овој период воопшто не е проучуван систематски. Ова

особено важи за Источна Македонија. Второ, доколку со понатамошни анализи на типотехнолошките особини на артефактите се потврди дека станува збор за пораните етапи на средниот Палеолит, тогаш станува збор за најстарите продукти на човекот во Македонија, и едни од најстарите на Балканот. Важен е и контекстот во кој се откриени овие артефакти. Локалитети од Палеолитот од отворен тип се исклучително ретки на ниво на целиот Свет, а ако се земе во предвид и големината на територијата која ја зафаќа Узун Мера, станува јасно дека се работи за особено значаен локалитет.

2.2. Сондажни истражувања

Со цел утврдување на вертикалната стратиграфија на локалитетот, беа поставени три сонди со димензии 2x2м по страните на Светот. Во согласност со програмата за работа, тие беа поставени на територијата зафатена со изградба на аеродромот (Сл. 4). Точната локација беше избрана заради релативно поголемата концентрација на камени орудја¹, како и најдоминантната позиција на просторот јужно од локалниот пат.

Сл. 4 Археолошки локалитет Узун Мера, локација на поставените сонди

¹ Релативната концентрација на наоди во оваа фаза на истражување треба да се земе со резерви, бидејќи, како што беше наведено, пристапноста, вегетацијата и степенот на обработка на парцелите се различни и нудат различна прегледност, што ја отежнува директната споредба.

Во сонда 1 беа констатирани четири стратиграфски слоја. Орудија од делкан камен се откриваат само во најгорниот рецент и во глинестиот слој под него. Најдолниот слој, кој започнува на релативна длабочина од 0,6м, всушност претставува мека карпа која вклучува ситни и средни камења со неправилна форма, односно здравица (Сл. 5).

Сл. 5 Узун Мера, сонда 1 пред и по завршување со ископување

Во сонда 2 ситуацијата е слична, со таа разлика што горните два слоја не се разликуваат еден од друг и се сметаат како ист слој 1 (оваа парцела не е обработувана во последните години), кој продолжува до релативна длабочина од 0,6 м. И овде артефактите од делкан камен се откриваат само во овој слој. Здравница идентична на онаа од сонда 1 беше достигната на длабочина од 1,2 м (Сл. 6).

Сл. 6 Узун Мера, сонда 2 пред и по завршување со ископување

Сл. 7 Узун Мера, сонда 3 пред почеток со работа

Сл. 8 Узун Мера, сонда 3, ниво 1

Сл. 9 Узун Мера, сонда 3, групација камења

Сл. 10 Узун Мера, сонда 3, северен профил

Сл. 11 Узун Мера, сонда 3, ниво 2 (основа)

Сл. 12 Узун Мера, сонда 3, камени артефакти на основа 1

Сл. 13 Узун Мера, сонда 3, камен артефакт на основа 1

Сонда 3 беше поставена со исти димензии како и претходните две сонди, но подоцна беше проширена за уште 2 м кон Југ. Со тоа се доби вкупна површина 8 м² (2 x 4 м, подолгата оска Север-Југ). Во оваа сонда најдовме на различна стратиграфска слика. Најгорниот слој од кафена глинеста земја содржи орудија од делкан камен. Помеѓу слој 1 и 2 е документирано ниво 1 (Сл. 8). Слој 2 претставува групација од камења, сместена помеѓу 30 и 50 сантиметри длабочина од површината (Сл. 9 и 10). Најдолниот слој камења лежи директно на ниво 2 – набиена земја измешана со ситни камчиња (Сл. 11). Иако на неколку места беа забележани темни дамки, тешко е да се дефинираат како огништа. Исто така распоредот на камењата на основата не даваат можност за недвосмислено дефинирање на огништа. Како и да е, орудија од камени алатки се присутни како помеѓу камењата, така и на основата. Освен орудија, присутни се и поголеми облупени суровина, од која овие орудија биле произведувани (Сл. 12 и 13).

Со досегашните истражувања на археолошкиот локалитет Узун Мера беа утврдени границите на територијата на која се распространети камени орудија. Исто така е утврдено дека овие артефакти се присутни во погорните стратиграфски слоеви. Во интерес на целосно исцрпување на сознанијата за Палеолитот кои ги нуди овој локалитет, се препорачуваат неколку следни чекори. Неопходна е подетална евалуација на материјалот од техно-типолошки аспект, со цел утврдување на застапените хронолошки периоди. Од огромна корист би била и геоморфолошка студија за формацијата на теренот и потеклото на артефактите на оваа површина. Како последно, но едно од најважните прашања е

потеклото на камениот материјал, односно изворот од кој палеолитските ловци и собирачи црпеле суровина за производство на своите орудија.

3. Археолошки локалитет Турски Гробишта

Археолошкиот локалитет Турски Гробишта е регистриран во непосредна близина до село Мустафино, на неговата јужна периферија. Овој локалитет не припаѓа на територијата зафатена со изградба на аеродром. Но, бидејќи точните граници на овој локалитет не се познати, наша цел беше да утврдиме дали сепак дел од овој локалитет навлегува во просторот наменет за градба. За таа цел, беа поставени две сонди на самата граница на идниот аеродром, што е можно поблиску до локалитетот (Сл. 14).

Сл. 14 Турски Гробишта, позиција на локалитетот и поставените сонди

Во сонда 1 беше забележано прилично хомогено и продолжително геолошко наслојување до длабочина од 1,2 м, со само едно прекинување од тенок слој песок. На споменатата длабочина, мерено од современата површина, беше достигнат позначително наслојување од покрупен песок. Во рамките на целата сонда не беше откриен никаков археолошки материјал.

Сл. 15 Турски Гробишта, сонда 1, пред и по завршување со ископување

Сонда 2, 170 м северозападно од сонда 1, претстави нешто посложена стратиграфска слика, со најизменични наслојувања на потемна глинеста земја и на песок и мил. И овде како и во сонда 1, беше достигната длабочина од 1,2 м без да биде констатиран било каков археолошки материјал (со исклучок на еден изолиран фрагмент од коска во еден од слоевите мил).

Сл. 16 Турски Гробишта, сонда 2, пред и по завршување со ископување

Со сондажните истражувања близу до локалитетот Турски Гробишта добивме преглед на геолошките процеси и наслојувања во овој дел на Овче Поле, но не беа откриени археолошки остатоци. Со тоа констатираме дека овој локалитет не е загрозен од изградбата на карго-аеродром.